

SZÁVAI ISTVÁN

Néhány gondolat az osztályfőnöki óráról

Mi volt az osztályfőnök a szocializmus iskolájában? Államilag kinevezett felettes én. A gyermekekben támaszt, társat kereső kertész vagy bujkáló szabadságügynök.

A kötelező tematikát ellazító vagy elszabotáló cinkos. A közösség ügyeit józan természetességgel intező felnőtt vagy abban durván ide-oda gázoló, botorkáló tudatlan. A szülőknek parancsokat osztogató bürokrata vagy épp szociális gondozói feladatokat is ellátó filantróp. A tanterv (Az általános iskolai nevelés és oktatás terve. OM, 1978. Szerk.) osztályfőnöki óráinak címlistáját szorgosan feldolgozó fehér köpenyes „szakpedagógus” (ha komolyan vette feladatát) vagy stréber (ha csak imitálta a szakfelügyelő vagy az igazgató kedvéért).

A leggyakoribb kétségkívül a problémázó osztályfőnök volt. A kötelező osztályfőnöki tematikát zseniáns lett volna okítani. Vannak címek, amelyek egyértelműen pozitív tartalmakat tulajdonítanak olyan fogalmaknak, jelenségeknek, amelyeknek társadalmi megítélése legalább is ambivalens. Vannak, amire sajnálnak egy egész órát áldozni, vagy ami egy induló csoport helyzetben veszélyes, nincs meg hozzá a kellő intimitás. Van, ahol a szöveges feldolgozás roppant szegényes nevelési eredményekkel járna. A dokumentum szellemisége rideg, távolságtartó, elég durva pedagógiai érzéketlenségről tanúskodik például az a mondat, ami hetedikig következetesen ott szerepel a nemiséggel kapcsolatos órák végén: „Lehetőleg az iskolaorvos tartsa meg ezt az órát, külön a fiúknak, és külön a lányoknak. (Jellegzetes megnyilvánulása a »pedagógiai fakabátnak«. A kínos téma feldolgozásakor a pedagógusról is kiderülhetne, hogy teste is van a fehér köpeny alatt. Azon, hogy a mondatban a fiúk megelőzik a lányokat, már meg sem lepődünk, az udvariasság egy másik téma.) Vagy a családmodell, amelyben a szülők áldozatos munkával előteremtik a pénzt a gyerekek számára, amiért azok roppant hálásak.”

Kezdje el most feldolgozni a gyerekekkel ezeket a témákat? Épp eleget sunyított az osztály a szakórákon, a legjobb tanulók háta mögött. Tartson most ő is egy órát, ahol a legokosabb gyerekek vitatkoznak, beszélgetnek a többi feje fölött?

Elhagyta, vagy „Tudjátok, ennek is meg kell lenni!” sóhajjal néhány perc alatt letudta az aktuális címet (persze ha látogató jött, „rendes” órát tartott), aztán jöhettek a szerveznivalók vagy az osztályproblémák. Ha sok volt az osztályprogram, akkor szervezkedtek, beszélgettek, ha kevés, akkor jöhettek a fegyelmi ügyek. Lelkibeszedések, görcsölgések, magatartás- és szorgalomjegyek megállapítása. Végül is volt valami haszna a dolognak: érintkeztek a felek, csiszoltak egymáson. Kára is volt, könnyen kialakult a játszómázás szokása, a problémák a kicsengetésig szaporodtak, de ami ennél sokkal fontosabb: kimaradtak azokból az intellektuális és érzéki örömekből, amiket a másik osztályfőnöktípus számukra nyújtani tudott.

Az olvasótáborokban, továbbképzéseken valamiféle valódi pedagógia közelébe jutott osztályfőnökök továbbléptek az egyszerű elutasításnál, megpróbálták behelyettesíteni a tantervi tematikát egy életszerűbbel. Az életjátékok vagy drámapedagógiai módszerek segítségével már nem felettes énként, hanem az osztályélet valódi résztvevőjeként tudták figyelni, segíteni a gyerekek szerepróbligatásait, fejleszteni szociális készségeiket.

A rendszerváltozás kezdetén az osztályfőnöki órákat először kínos csend vette körül, majd elkezdődött az erkölcsstan, hittan, vallásstan és más tanok bevezetésének követelése. A politikusok úgy képzelték, hogy a tantárgyi keret presztízst, komolyságot ad majd a dolognak, és többnyire vérig sértődtek vagy szabotázsra gyanakódtak, ha valaki megpróbálta elmagyarázni nekik:

A tematika átírása csak annyit változtatna a helyzeten, hogy a gyerekek most a keresztény vagy polgári erkölcsi szabályokat magolnák vagy röhögnék ki. Talán kissé kevésbé egységesen, talán több eséllyel nyithatna harcot a tanár egy kis magra támaszkodva a sekélyes lelkületű többség ellen, de a pedagógia időközben azért valamivel többet is tud kínálni a harcoló nevelő nem túl épületes látványánál.

Jászágó Raskó Emese 7. o.